AFGHAN GERMAN ONLINE
http://www.afghan-german.com
http://www.afghan-german.de

افغان جرمن آنلاین

مسؤولیت محتوی، استعمال کلمات و جملات درین نوشته بدوش نویسندهٔ مطلب میباشد

د ستراتیژیکو او سیمه ییزو څېړنو مرکز

۲۰۱۹/۰۶/۰۳

افغانستان او روسیه؛ د یوې پېړۍ اړیکې او تازه بوختیا

افغان-روس ډیپلماتیکې اړیکې سره له دې چې په تاریخي منظر کې د احمدشاه بابا او امیر شیرعلي خان تر دورو رسېږي خو د معاهدو او پوهاوي لیکونو په کچه دغه دوره د غازي امان الله خان له دورې پیلېږي. افغان-روس اړیکې یوازې تشریفاتي او سمبولیکې نه دي پاتې شوي، دغو اړیکو له لرغونو سړو راشه درشه نیولې بیا د محمد ظاهرشاه او محمد داودخان تر واکمنیو او د ثور تر کودتا بیا تر دې دمه فعالې او بوختې مرحلې لرلې دي. شوروي په افغانستان کې د انکشافي پروژو، تعلیمي بورسونو او فرهنګي مشارکتونو تر څنګ دلته نظریاتي او نفوذي بوختیا او د دې بوختیا په تناظر کې د ځانګړو خلقي ګوندونو او وروسته د یو شمېر جهادي تنظیمونو د حمایې له لارې د افغانستان د وروستۍ نیمې پېړۍ په لویو قضیو کې د دخیل او مطرح لوبغاړي په توګه نقش لرلی.

افغان روس اړیکې؛ د یوې پېړۍ پسمنظر

کله چې غازي امان الله خان له انګلیس نه د استقلال جګړه وګټله او په داخلي او خارجي سیاستونو او چارو کې یې د بشپړې خپلواکۍ اعلان وکړ، شوروي له لومړیو هېوادونو و، چې دغه نوې خپلواکه شاهي یې په رسمیت وپېژندله، او وروسته بیا د دواړو هېوادونو تر منځ په لومړۍ معاهده کې د افغانستان د خپلواکۍ په رسمیت منلو سربېره د دواړو هېوادونو تر منځ همکارۍ لاسلیک شوې، تر دې وروسته بیا د نظامي تړون په امضا کولو سره شوروي له افغانستان سره نظامي مرستو ته ژمن شو او په دې سلسله کې یو شمېر افغان زده کوونکي د پیلوټۍ په برخه کې شوروي ته ولاړل. تر دې وراخوا د لېنن او غازي تر منځ د لیکونو تبادله هم ترسره شوې وه.
دغه اړیکې د غازي امان الله خان د واکمنۍ تر سقوط وروسته د محمد نادرخان په پاچاهۍ کې بیا ځلې د معاهدې په امضا کولو سره تجدید شوې. د محمد ظاهر شاه په واکمنۍ کې بیا هم له شوروي اتحاد سره د پخوانیو معاهدو په تعقیب نورې معاهدې امضا شوې، په دغه مرحله کې د افغانستان پرمختګ لپاره ماسټرپلانونه طرحه شول، د محمد داودخان

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

په صدارت کې لومړنی پنځه کلن ماستر پلان طرحه شو، دغه پلان د ۱۹۵۶-۱۹۶۱ پورې و، د دغه پلان لپاره شوروي کادرونه کابل ته راغلل او د پلان وزرات کې یې د افغانستان لپاره ماستر پلان طرحه کړ. وروسې دویم ماستر پلان، دریم ماستر پلان او بیا د ثور په کودتا سره نوی ماستر پلان هم طرحه شو، خو بریالي ماستر پلانونه لومړني دوه ماستر پلانونه وو، چې له امله یې په لسګونو زېربنایي ستري پروژې بشپړې او ګټنې ته وړاندې شوې.
دا چې محمد داودخان په چپي ګوندونو په ځانګړي ډول پرچم کې ملاتړ درلود او له بلې خوا په سیمه کې نوي جغرافیوي تغیرات داسې وو، چې په کې امریکا د افغانستان په نسبت پر پاکستان ډېر باور کاوه؛ له همدې امله افغانستان له شوروي سره تودې اړیکې ودرلودې، البته دا په دې مانا نه چې ګنې د شوروي په وړاندې د اړیکو د توازن هڅه نه وه شوې، افغانستان د خپلو نظامي او اقتصادي پرمختګونو لپاره د امریکا د توجه را اړولو ډېره هڅه وکړه خو هغوی د دغسې توجه په حد کې نه وو، خو بیا هم امریکا په افغانستان کې یو شمېر لویې پروژې حمایه کړې، په دغو لویو پروژو کې د کندهار هوایي میدان، د هلمند وادي پراختیایي پروګرامونه، د کجکي برېښنا بند او داسې نور وو.
په هر صورت د امریکا او په مجموع کې غرب په مقابل کې شوروي اتحاد له افغانستان سره په پراخه کچه اقتصادي-اجتماعي میدانونو کې مرستې وکړې، د شوروي اتحاد د مرستو عمده خاصیت دا و، چې هغوی دلته زېربنایي پروژې ابادې کړې، دغه پروژې تر دې مهاله د افغانستان لپاره زېربنایي دي، حتی د امریکا په تېر اتلس کلن شتون کې او د دوی په دا دومره ډېرو ډالرو کې دوی داسې زېربنایي جوړښتونه رامنځته نه کړل چې د نیمې پېړۍ مخکې شوروي له زېربنایي پروژو سره دې پرتله شي. د امریکایي پېر پروژې اکثره روبنایي او لنډمهاله دي.
په افغانستان کې د دغو زېربنایي پروژو سره شوروي مرستې هم بلا عوضه وې او هم اوږد مهاله پورونه وو، دغو پروژو افغانستان د صنعتي کېدو خواته بیوه، په هغسې یو فقیر او ناصنعتي افغانستان کې د شوروي سوسیالیستي مبارزو لپاره نه فیوډالان وو او نه کارګران، شاید د دغو ډېرو پروژو په ابادۍ کې دا فلسفه نغښتې وه چې لږ تر لږه دلته کارګري طبقه رامنځته کېده او په دې کارګرانو کې بیا د شوروي اتحاد په سبک کارګري اتحادیې ایجادېدې، دغو اتحادیو بیا په خپل نوبت د مارکسېزم په فلسفه کې د انقلاب شعار پورته کاوه.

په افغانستان کې د شوروي اتحاد زېربنایي پروژو څو بېلګې

د کابل او بغلان سیلو، د جنګلک موټر جوړوني کارخانه، د درونټې او نغلو برېښنا بندونه، ننګرهار د اوبو کانالونه، ننګرهار د مالټو او زیتونو فارمونه، کابل پلخمري لوی سړک، د کندهار، هرات او تورغونډۍ لوی سړک، د سالنګ تونل، د کابل، بګرام، شینډنډ، کندهار او کندز هوایي میدانونه، د کابل مکروریان، د کابل څلورسوه بستریز روغتون، بېلابېلې کارخانې لکه؛ د مزار شریف کیمیاوي سرې کارخانه او د کابل کورجوړونې کارخانه، په شمال کې د ګاز او نفتو تفحصات، په کابل کې د پولیتخنیک پوهنتون او داسې نورې په لسګونو پروژې.
کله چې خلق ګوند پر محمد داودخان کودتا وکړه تر دې مرحلې وروسته بیا هم معاهدې لاسلیک شوې، خو د افغانستان دودیزې ناپېیلې ډیپلماسۍ له شوروي سره د خلق ډیموکراټیک حکومت نظریاتي خپلولۍ ته ځای پرېښود. په دغه مرحله کې د خلق ډیموکراټیک حکومت او شوروي چارواکو تر منځ اړیکې خورا تودې شوې او دوی په پرانیستي ډول د لویو لویو وطنیو قضیو په اړه ګډ مجلسونه، ټیلیفوني اړیکې او راشه درشه درلودل. دغه اړیکې د ملي حاکمیتونو پر ځای د نظریاتي او مارکسېستي شریکانو کچې ته شول.

ډیپلماټیکه سلیزه؛ د بوختیا تازه پړاو

د ۱۹۱۹ مۍ اوه ویشتمه د افغان روسیې په تاریخ کې د لومړنۍ ډیپلماټیکې اړیکې ورځ په نوم یادېږي، دغه اړیکه له انګلیسه د ازادۍ ګټونکي غازي امان الله خان او نوي رامنځته شوي شوروي اتحاد تر منځ رامنځته شوه، او وروسته بیا دا اړیکه په بېلابېلو دورو کې نوره هم ټینګه شوه. له ۱۹۱۹ تر ۲۰۱۹ پورې یوه پېړۍ زمانه ده او په دې زمانه کې افغانستان او شوروي اتحاد د له دوه سیالو هېوادونو له سطحې نیولې د شوروي اشغال تر حده د اړیکو لوړې ژورې دواړه تجربه کړې.
کله چې د ۲۰۱۹ مۍ ۲۷ مه رارسېده، د پخواني شوروي اتحاد ځایناستې روسیې دغه ورځ د دودیزې یادونې پر ځای د افغانستان په قضیه کې د یوې فعالې ډیپلماسۍ د ور په توګه وکاروله، که نه روسیه له نورو هېوادونو سره هم ورته د لومړنیو ډیپلماټیکو اړیکو ورځې په ځانګړیو ترتیباتو لمانځلي؟ ایا کله یې دغسې ورځې لرې؛ خو دا یو ښه پرمختګ دی، روسیې د محمد داودخان د واکمنۍ تر سقوط وروسته په افغانستان کې د مستقیمې او نامستقیمې جګړې سیاست

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې ښې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

لرلی، نن چي دوی په افغانستان کي د سولي خبره لري دا هغه مشترکه ګټه ده، چي روسيه او افغانستان دواړه په کي شريک دي او ورته اړتيا لري.
د افغانستان د ښکېلو لوريو سره د روسيې د اړيکو په منظر کي دا تحول هم نوی دی، چي روسيه له طالبانو سره د خبرو اترو او اړيکو له مخي د لومړي ځل لپاره په افغانستان کي د ځانګړيو تنظيمي اړيکو حصار ماتوي او دا اړيکي هم په تنظيمي لحاظ او هم په ايتنيکي لحاظ متنوع کوي.
که روسيه له زړه غواړي، چي په افغانستان کي سوله راشي نو اړينه ده، چي د داسي خبرو اترو چاپېريال رامنځته کړي چي هلته د طالبانو، افغان حکومت او بېلابېلو معتبرو سياسي-اجتماعي لوريو جدي او ارزښتي خبري اترې ترسره شي. دا چي د مسکو په دغه فورم کي ټول افغان لوري او ورسره روسيه هم له افغانستانه د بهرنيو ځواکونو پر وتلو سلا دي او پرې تاکيد کوي؛ دا د افغانستان د ملي ګټو لوړه ښوکه ده، هيڅ افغان نه غواړي، چي هېواد کي دې يې بهرنيان پر جنګېدونکي مشن پراته وي، دا د افغانستان د ملي خپلواکۍ تر ټولو لويه داعيه ده او افغانان په دغه داعيه کي ټل مبارز پاتي شوي.
د جهادي کرښي يوه تجربه شوې قضيه دا هم ده، چي د دوی ډېر ترکيز پر جنګ راټول وي، دوی د سياسي، اقتصادي او ټولنيزې بوختيا لپاره لازم تياری او تمرين نه لري، له همدې امله دوی ټل د جنګ له زاويې مسايلو ته ننوځي، او دا يو حقيقت دی، چي د جنګ دا زاويه ټل د بېلابېلو فکټورونو تر اغېز لاندې لويه او کوچنی کېږي، طالبان بايد په دې مرحله کي د سولي په قضيه کي د پخوانيو جهادي تنظيمونو تجربه له پامه ونه غورځوي، د سولي لپاره مناسب وختونه ټل نه مهيا کېږي او په جنګ او سوله کي ځواکمنتيا هم ټل نه وي، همدغه مناسب وخت او ځواکمن وجود په سوله کي ځوربه برخه ټاکي. پخوانيو جهادي تنظيمونو چي د سولي د اړتيا پر مهال به يې سوله ټوله د خپلو معيارونو پر بستر غوښته خو داسي مرحلي هم پرې راغلي چي بيا په کي دوی ټول له خپل بستر سره په وطن کي د شپو او ورځو درک نه لرلو. طالبان د قضيې د يو خورا مطرح لوري په توګه نن د خپل عروج پر هسک دي، دوی ته په کار دي چي د سولي پر نازکو لارو پوه وي.
طالبان د خبرو اترو په مسير کي بايد يوازي له خپله ليده ونه ګوري، د افغانستان قضيه په غټه کي يوه ملي قضيه ده او دلته حتی له کوچني نفوذي ګروپ له پامه غورځول د راتلونکي بلي فاجعي لپاره بس ده. طالبانو سره دا ښه ښکاري، چي دوی په افغاني کچه د افغان حکومت سره د خبرو اترو محور نفی نه کړي، که طالبان له حکومت سره خبرې اترې ونه کړي نو په دې صورت کي يوازي د بهرنيانو وتل به هيڅکله دغه جنګ ته پای ورنه کړي، بهرنيانو لپاره دا ډېره اسانه او ارزانه ده، چي دلته دې د هغوی ځاني تلفات نه وي خو د هغوی جنګ دې دلته دوام ولري او دغسي ارزانه جګړه هغوی پورته کولای شي.
که روسيه غواړي په افغانستان کي مثبت نقش تر سره کړي او ښې اړيکي له سره پيل کړي نو د سولي په قضيه کي بايد ناپييلتوب او ښه اراده ثابته کړي، له دې ور اخوا روسيه بايد د افغانستان په بيا رغونه کي سخاوتمندانه برخه واخلي، په دې ډول به دوی له يوې خوا د هغه جنګي تاريخ څېرکي وتړي چي دوی په کي دلته تر يو ميليون شوروي عسکر په دوراني ډول بوخت ساتلي وو، له بلې خوا به د نوي افغانستان په زړبنا کي روسيه عملاً د خپلي دوستۍ ثبوت ورکړي، روسيه بايد دا درک کړي چي دوامداره کرارۍ او امن د اقتصادي پرمختيا او ټيکاو پرته امکان نه لري او کله چي دغسي ټيکاو په افغانستان کي نه وي نو د دې جنګ اورونه بيا په افغانستان کي نه تمېږي او دا به د روسيې پر واقعي پولو اوړي.
په افغانستان کي د روسيې د انکشافي همکارۍ لپاره دا هم اړينه ده چي افغان حکومت د روسيې د مرستو جلبولو او تطبيق لپاره شرايط برابر کړي. لړ تر لړه افغان حکومت بايد د روسيې هغه ژمني تعقيب کړي وای، چي دوی په کي له ۱۳۹۲ را په دې خوا د پخواني شوروي اتحاد د نيمګړو پروژو د بشپړتيا او بيارغاوني وعدې کړي، دا تعقيب د امريکا او سيمه ييزو قدرتونو تر منځ د افغانستان ناپييلتوب په زبات رسوي او دا د افغان حکومت په رهبرۍ پورې اړه لري چي څرنګه کولای شي د امريکا او ناټو شتون د روسيې د مرستو جلبولو لپاره د ننګوني پر ځای پر يو فرصت تبديل کړي؟

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې بڼي پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رااليرلو مخکي په ځير و لولئ